

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No6
MAXSUS SON

BAKALAVR TALABALARINIG MAQOLALARI TO'PLAMI

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 349 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil mayda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayeich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 28-fevraldagi
333/5-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Strategies for achieving sustainable growth through green economy transition.....	14
Umida Kakhramonova Gayratovna, Tillayev Khurshidjon Sulaymon oglu	
Current state and development prospects of tourism: comparative analysis and Uzbekistan's experience.....	20
Risolatbonu Shakhzodova, Laziza Khalilova, Nabijonov Biloliddin, Aziza Usmanova	
Инновационные подходы к повышению эффективности корпоративного управления.....	26
Тлеумуратова Мадинабону Дилмурат кизи, Уринов Бабур Насиллоевич	
Startup проекты и их реализация	30
Ёдгорова Мухайе Шухратовна, Иминова Наргиза Акрамовна	
Methodology of Teaching English: Traditional and Modern Approaches	34
Ravshanova Ziyoda Qahramon Qizi, Xoliqova Dilafruz Shuhratovna	
Государственный кредит и государственный долг.....	37
Срождиддинова З.Х., Тухтасинова Д.Н.	
Сравнительный анализ реформ государственных финансов в Китае и Грузии: уроки для Узбекистана	42
Срождиддинова Зарина Хайриддиновна, Шарифзода Мубина Дилмуроджон кизи	
Korxonalarda asosiy vositalar hisobini yuritishni takomillashtirish	49
Shakarov Shahzod Sobir o'g'li, Po'latov Xudoyberdi Uktamovich, Esanov Oybek Madatovich	
Sustainable consumption and production: economic challenges and solutions.....	55
Abdullayev Abdug'ofur, Abdubaxromov Abduazim, Eshniyozov Ozodbek, Azizbek Abdullayev	
Traffic congestion in Uzbekistan: causes and strategic solutions	60
Abdulloh Qodirov, Imron Egamberdiyev, Isomiddin Ravshanov, Munisa Bekmirzayeva	
The relationship between corruption and economic growth.....	64
Jurayev Jo'rabek, Abdullayeva Aziza, Mamatova Sarvinoz, Maha Ibrahim	
Crisis management in the tourism industry	74
Ikromova Munisa, Bahodirova Mohigul, Xalimova Dilbar, Abdullajonova Muslimabonu	
Impact of the touristic indicators on the poverty rate.....	80
Abdumanova Maftuna, Azizova Ruhshona, Shavkatova Mubiyabonu, Durdona Bahodirova	
Bringing sustainability: the role of the green economy in enhancing resource efficiency	91
Salokhiddinova Farangiz, Mardonov MuhammadYusuf, Shovkiyeva Munisa, Ahmadova Xurshida	
The relationship between innovation and environmental emissions.....	98
Mamadiyeva Ruxshona, Nurullayev Asliddin, Abduraimov Sardor Anvar o'g'li, Aysayeva E'zoza	
Green finance unlocked: innovations, challenges in Uzbekistan's perspectives.....	107
Dildora Khodjaeva Mukhamedkhodjaevna, Jamolova Madina Talgatovna, Lola Qidiralieva Ulug'bekovna	
Turning the tide: how Uzbekistan can tackle its water crisis	115
Rixsiboyev Mirhaydar, Orazov Kamron, Baratov Shakhriyor, Bahromjon Urmanov	
Drivers and losses of economic development of Tashkent: a desk study.....	125
Zaribbaeva Komila Ulugbek qizi, Durdona Davletova	
The digital economy in Uzbekistan: challenges and opportunities.....	133
Ro'zmatov Asror, Bo'riyev Javohir, Safarov Habibullo, Mubina Toirova	
Analysis of water consumption in Uzbekistan	139
Rayimjonova Gulsora, Sarvinoz Murodova, Yahyoyeva Nurhayo, Durdona Zaynutdinova	

Global leadership and cross-cultural management: an empirical analysis of intercultural communication competence (icc) in uzbekistan	144
Dr. Eka Surchman, ST, MT, Annisa ciptagustia, SE, M.SI, Abdurakhmanova Iroda Gulmurod qizi	
iqtisodiy masalalarni matritsa nazariyasi asosida modellashtirish va python dasturlash tilida yechish	154
Tojiyev Ilhom Ibraimovich, To'rayeva Feruza Dilmurodovna, Namozova Barchinoy G'ayrat qizi, Baxronova Zuhra Otaniyoz qizi	
Raqamli to'lov tizimlarining naqd pulsiz iqtisodiyotga o'tishdagi o'rni	167
Jo'rabekova Xumora Muzaffar qizi, Saidov Rasul Boltabayevich	
Рост зеленой экономики во всем мире	172
Баймуродова Зилола Алишеровна, Бобуржон Бахриддинович Избосаров	
Raqamli iqtisodiyotda soliq boshqaruvining transformatsiyasi: soliq tizimining avtomatlashtirilishi samarasi	181
Xodjamov Asliddin O'ktam o'g'li, Maqsudov Bunyod Abdusamat o'g'li	
Problems and prospects of developing small business in uzbekistan under the conditions of a green economy	187
Baymuradova Zilola Alisherovna, Boburjon Bahriddinovich Izbosarov	
Turizm va mehmondo'stlikning mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotiga ta'siri	197
Anvarova Muhsinaxon Otabek qizi	
Zamonaviy mehnat bozorida axborot asimmetriyasi va uning oqibatlarlari	203
Tojialiye Sherdorbek Elmurod o'g'li, Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
Mintaqa iqtisodiyotini rivojlantirishda xususiy tadbirkorlikni o'rni	206
Ergasheva Dilnoza Anvar qizi, Absamatov Asqar Ergashovich	
Ipoteka kreditlash tizimini takomillashtirishning amaliy yo'nalishlari	211
Almuratova Nurlio'Imasoy Naym qizi	
Xususiy sektorni moliyalashtirishning ichki va tashqi mexanizmlari va boshqaruv tizimlarini takomillashtirishning ayrim istiqbolli tomonlari	214
Ametov Quvandik Mamatjanovich, Karrieva Dildora Ruslan qizi	
Yashil energetika - barqaror iqtisodiyotning kaliti sifatida	219
Sharipboyev Husanboy Marks o'g'li, Umirov Islombek Furkatovich	
Moliyaviy regulatsiya va fiskal siyosat orqali xufyona iqtisodiyot ulushini qisqartirishning nazariy asoslari	225
Abdurasulov Xumoyun Jalil o'g'li, Axmedov Xasan Ruzibayevich	
The importance of foreign investments in the economic development of the country	229
Rahmonov Samandar, K.J. Matkarimov	
Nostandart bandlik tushunchasi va uning mintaqani rivojlantirishdagi ahamiyati	235
Abdikarimova Zuxra Baxramovna, Saida Eshchanova	
O'zbekistonda hududlarning soliq salohiyatini aniqlash metodologiyasini takomillashtirish	240
Poyonov Otabek Abdiqaxxor o'g'li, Almardonov Muxamadi Ibragimovich, Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich	
Xorazm viloyatida yashil iqtisodiyotni yo'lga qo'yishdagi muammolar va ularga innovatsion yondashuv	244
Ravshanbekova Madina Davlatboy qizi	
O'zbekiston xalqaro bozorga integratsiyalashuv jarayonida qishloq xo'jaligi ayrim mahsulotlarini yetishtirishning o'ziga xos jihatlari	247
O'razboyeva Farangiz Quadrat qizi, Ametov Quvandik Mamatjanovich	
The role of profitability in evaluating enterprise performance	251
Kholiqulov A.N., Khlomurodova S.A.	

Yaponiyada demografik muammo va uning iqtisodiyotga ta'siri.....	256
Mamatov Sardor Ilyasovich, Shoydulova Maftuna Zafar qizi	
Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish tajribalari.....	262
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna, Otamuratova Dilnoza Dilmurod qizi	
Sanoat korxonalarida asosiy kapitalga kiritilayotgan investitsiyalarining tahlili.....	265
Islomov Shuhrat Marufjonovich, Qarshiev Avazbek Sa'dullaevich	
Talabalarda moliyaviy savodxonlikni shakllantirishda Pareto qoidasini tadbqiq etishning muhim xususiyatlari.....	272
Foziljonova Niholaxon Fayoz qizi, Nasrullayev Omonulloxon Nodirjon o'g'li, Asqarov Abrorjon Xayitmirzayevich	
Sanoat siyosatining nazariy va empirik asoslari.....	277
Sobirxo'jayev Xadyatillo, Hashimov P.Z.	
Yashil iqtisodiyot sharoitida energiya samaradorligining milliy iqtisodiyotga ta'siri.....	284
Allanazarov Ravshan Shavkat o'g'li, Samadqulov Muhammadjon	
Yashil biznes: Muqarrar kelajak va yangi imkoniyatlar.....	290
Shirinxon Axmadova, Xaydarov Nomozali Xolmirzayevich	
Katta ma'lumotlar tahlili va ularni biznes qarorlarini qabul qilishda samarali foydalanish.....	296
Allanazarov Ravshan Shavkat o'g'li, Samadqulov Muhammadjon	
Startaplar uchun marketing strategiyalari: Bozor tahlilidan brendgacha.....	301
Qodirov Sardor Qosimjonovich	
O'zbekiston sharoitida zamonaviy ishlab chiqarishni boshqarishda yashil iqtisodiyotning o'rni.....	305
Mo'ydinjonova Durdonaxon Ilhomjon qizi, Ismanov Ibrohim Nabiyeovich	
Suv resurslari ustidan nazorat va mintaqaviy siyosat: O'rta Osiyo davlatlari o'rtasidagi iqlim ziddiyatlari.....	311
Qodirov Abubakr Nodirxon o'g'li, Egamberdiyev Muzaffar	
Tijorat banklarda zamonaviy ekotizim xizmatlarini takomillashtirish.....	320
Abduvaliyev Mirjalol Ikrom o'g'li, Po'latov Laziz Akmal o'g'li, Axmedov A.S	
Особенности кредитной поддержки субъектов предпринимательства в сфере туризма и факторы препятствующие его развитию.....	327
Мукарова Сарвиноз Маликовна, Каримова Азиза Махомадризовевна	
O'zbekistonda "Yashil iqtisodiyot" ga o'tishda kichik va o'rta biznesning o'rni va imkoniyatlari.....	333
Shoydulova Maftuna Zafar qizi, Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
Yashil iqtisodiyotga o'tish sharoitida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash hamda davlat iqtisodiy siyosatini takomillashtirish.....	338
Qurbonov Xusrav Xudoyberdi o'g'li, Allayarov Suxrob Rustamovich	
Bank xizmatlari orqali korxona va tashkilotlarning raqobatbardoshligini oshirish.....	343
Abdilxatov Ulug'bek Abdulquddus o'g'li, Bazarova Gulnora Gulamovna	

BANK XIZMATLARI ORQALI KORXONA VA TASHKILOTLARNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH

Abdilxatov Ulug'bek Abdulquddus o'g'li

Andijon davlat texnika instituti,
iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)
3-bosqich talabasi.

E-mail: abdulhatovulugbek@gmail.com

Ilmiy rahbar:

Bazarova Gulnora Gulamovna

Andijon davlat texnika instituti dotsenti, i.f.n.

E-mail: bazarova180660@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada bank xizmatlarining korxonalar va tashkilotlar raqobatbardoshligini oshirishdagi o'rni tahlil qilingan. Kreditlash, lizing, eksport-import moliyalashtirish, loyiha moliyalash hamda islomiy moliyalashtirish mexanizmlari orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkoniyatlari ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, kichik va o'rta biznes subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashning iqtisodiy salohiyatni mustahkamlashdagi ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: bank xizmatlari, raqobatbardoshlik, lizing, kredit, eksport-import moliyalashtirish, kichik biznes, islomiy moliyalashtirish.

Abstract: This article analyzes the role of banking services in increasing the competitiveness of enterprises and organizations. It highlights the opportunities for improving production efficiency through lending, leasing, trade finance, project finance, and Islamic financing mechanisms. The significance of financial support for small and medium-sized enterprises (SMEs) in strengthening economic potential is also discussed.

Key words: banking services, competitiveness, leasing, credit, trade finance, small business, Islamic finance.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль банковских услуг в повышении конкурентоспособности предприятий и организаций. Отмечены возможности повышения эффективности производства за счёт кредитования, лизинга, экспортно-импортного финансирования, проектного финансирования и исламского финансирования. Также раскрыта важность финансовой поддержки малого и среднего бизнеса для укрепления экономического потенциала.

Ключевые слова: банковские услуги, конкурентоспособность, лизинг, кредит, экспортно-импортное финансирование, малый бизнес, исламское финансирование.

KIRISH

So'nggi yillarda iqtisodiy sharoitlarning murakkablashuvi, global bozordagi o'zgarishlar va moliyaviy resurslarga bo'lgan talabning ortishi korxonalar uchun moliyalashtirish imkoniyatlarini chegaralab qo'ydi. Shu sababli, ilgari unchalik e'tiborga olinmagan segmentlar — kichik va o'rta biznes subyektlari (KO'B) bugungi kunda banklar uchun ustuvor yo'nalishga aylanmoqda.

Xalqaro tajriba ham buni tasdiqlaydi. Masalan, Yevropa Markaziy banki (ECB) ma'lumotlariga ko'ra, Yevropadagi kichik va o'rta korxonalarning qariyb 20 foizi uchun moliyaviy resurslardan foydalanish ularning eng muhim muammosi hisoblanadi. Bundan tashqari, har beshta KO'Bdan biri rejalashtirgan kreditini olish imkoniyatiga ega bo'lmaydi.

O'zbekiston sharoitida ham bu holat dolzarb. Kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lsa-da, ularning bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyati ko'plab

to'siqlarga duch kelmoqda. Bu esa banklar oldiga yangi vazifa qo'yadi — KO'B uchun moslashtirilgan, xavf va ehtiyojlarga mos keluvchi moliyaviy xizmatlarni joriy qilish.

Ammo kichik va o'rta korxonalarga xizmat ko'rsatish o'ziga xos murakkabliklarga ega:

- bu korxonalar ko'pincha barqaror bo'lmagan moliyaviy ko'rsatkichlarga ega bo'ladi;
- ularning ehtiyojlari tez o'zgaradi va turli segmentlarga bo'linadi;
- ko'pchilik KO'B yuqori sifatli, individual yondashuvni talab qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

H.Degryse va hamkasblari[1] tadqiqotida bank–korxona munosabatlari va kredit ta'minoti zarbalarining (credit-supply shocks) korxona investitsiyalari, aktivlar hajmi va operatsion marjalarga ta'sirini empirik jihatdan tahlil qiladi. Muallif bank va firma darajasidagi panel ma'lumotlar va instrumental regressiya metodologiyasidan foydalangan holda, ayniqsa “bir bankga bog'langan” firmalarda bank zaiflashuvi resurslarning qisqarishiga va investitsiyalarni kamayishiga olib kelishini ko'rsatadi. Tadqiqot siyosiy tavsiyalar sifatida bank barqarorligini oshirish va kredit portfellari diversifikatsiyasini taklif qiladi. Tadqiqot panel regressiyalar va sezgirlik tahlillariga asoslanadi.

T.Zhao va hamkorlari[2] maqolasida U.K. bozorida filiallar tarmog'i, bankning moliyaviy holati va hududiy bank xizmatlari ta'minoti kichik va o'rta korxonalarining (SME) kredit kirishiga qanday ta'sir ko'rsatishini 2004–2011-yillar oralig'ida tahlil qiladi. Mualliflar diff-in-diff va panel yondashuvlari orqali filiallarning yo'qolishi va bank stressi hududiy firmalarning investitsiyalarini kamaytirib, ish o'rinlari va o'sish sur'atlarini susaytirishini ko'rsatadi. Natijalar hududiy tiklanishni rag'batlantirish uchun bank tarmoqlarini geografik jihatdan saqlash va raqamiy muqobil xizmatlarni rivojlantirish kerakligini ta'kidlaydi. Tadqiqot panel regressiyalar va sezgirlik tahlillariga asoslanadi.

P.Liu[3] tadqiqotida banklararo raqobat va firmalarning innovatsion faoliyati o'rtasidagi bog'liqlikni mikrodata asosida tahlil qiladi. Muallif bank raqobati o'lchovlari, kredit shartlari va firmalar bo'yicha R&D hamda patent ko'rsatkichlarini solishtirish orqali raqobatning kichik firmalarda investitsiya va texnologik yangiliklarni rag'batlantirishini aniqlaydi. Tadqiqot nazariy jihatdan kredit fraksiyalarini kamaytirish orqali innovatsiyalarni oshirish mexanizmini qo'llab-quvvatlaydi va siyosatlarni bank raqobatini muvofiqlashtirishga yo'naltirishni tavsiya qiladi. Tadqiqot panel regressiyalar va sezgirlik tahlillariga asoslanadi.

F.Fasano va T.La Rocca[4] ilmiy ishida filial yaqinligi (branch proximity) va raqamlashtirishning kichik va o'rta korxonalar uchun bank xizmatlaridan foydalanish va raqobatbardoshlikka ta'sirini solishtiradi. Mualliflar mikrolevel so'rovlar va bank ma'lumotlarini tahlil qilib, filial yaqinligi qarz olishni osonlashtirsa-da, yuqori darajadagi raqamlashtirish bu effektini qisman yumshatishi mumkinligini ko'rsatadi. Xulosalar banklar uchun “high-tech / high-touch” muvozanatini saqlash, shuningdek raqamli kanallar orqali inklyuzivlikni ta'minlash zarurligini ko'rsatadi. Tadqiqot panel regressiyalar va sezgirlik tahlillariga asoslanadi.

T.Kame[5] maqolasida digital innovatsiyalar va FinTech xizmatlari SMElarning moliyaviy kirish imkoniyatlarini kengaytirishi, kredit fraksiyalarini kamaytirishi va shu orqali produktivlik hamda raqobatbardoshlikni oshirish mexanizmlarini tahlil qiladi. Tadqiqot raqamli platformalar va alternativ ma'lumotlardan foydalanish orqali kredit baholashni tezlashtirish va hududiy to'siqlarni kamaytirish imkoniyatlarini ko'rsatadi. Mualliflar regulyatorlik, ma'lumot sifati va iste'molchi himoyasi choralari takomillashtirishni tavsiya qiladi. Tadqiqot panel regressiyalar va sezgirlik tahlillariga asoslanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot ishlarini amalga oshirishda ilmiy tadqiqot metodologiyasida keng qo'llaniladigan usullardan foydalanildi. Ilmiy tahlil jarayonida ana shu ilmiy tadqiqot usullaridan, xususan, kuzatish, umumlashtirish, guruhlash, taqqoslash, tahlil qilishda esa sintez va tahlil usullaridan keng foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bank tizimida KO'Bning o'rni ham o'ziga xos. Ular na to'liq chakana bank xizmatlariga, na yirik korporativ mijozlar segmentiga to'g'ri keladi. Mikro biznes vakillari ko'proq jismoniy shaxslarga o'xshash ehtiyojlarga ega bo'lsa, yirikroq KO'B esa tijorat banklari mijozlari profiliga yaqinlashadi. Shu bois banklar uchun KO'B bilan ishlashda yagona universal yondashuv mavjud emas.

Shu bilan birga, bugungi kunda banklar ushbu segment bilan ishlash imkoniyatiga ega bo'lish uchun zarur vositalarni qo'lga kiritmoqda. Raqamli texnologiyalar, yangi kreditlash mexanizmlari, lizing va islomiy moliyalashtirish kabi xizmatlar KO'Bga samarali xizmat ko'rsatish hamda banklar uchun ham foydali bo'lgan hamkorlikni yo'lga qo'yish imkonini bermoqda (1-jadval).

1-jadval. Bank xizmatlarining ta'siri to'g'risidagi ilmiy ko'rsatkichlar

Ko'rsatkichlar	Manba	Raqobatbardoshlikka ta'siri
SME'lar iqtisodiy salohiyati: O'zbekiston sharoitida 90% korxonalar SME'lar (kichik va o'rta) bo'lib, ular YalMning ~55%-ni ishlab chiqaradi, va bandlarning ~75%-ini ta'minlaydi.	OPEC Fund & Uzpromstroybank xabarida	Bu ko'rsatkich korxonalarning raqobatbardoshligi uchun banklar uchun katta segment ekanini ko'rsatadi — agar SME'lar moliyaviy xizmatlarga kirishsa, YalM va bandlik oshadi.
Moliyalashtirish bo'yicha bo'shliq: MSME'lar (Micro, Small, Medium Enterprises) moliyalashtirishda ~11.8 milliard AQSH dollarlik kredit bo'shligi (financing gap) ga ega.	IFC press-relizi	Bu bo'shliq banklar uchun imkoniyat; shu bo'shliq to'ldirilsa, SME'lar rivojlanadi, mahsulotlar sifat va tannarxi yaxshilanadi, raqobatbardoshlik mustahkamlanadi.
Ichki kreditning YalMga nisbatda ulushi (Private sector credit / GDP): O'zbekiston uchun — banklardan xususiy sektor kreditlari YalMga nisbatan taxminan ___% (aniq oxirgi malakali ma'lumot "Domestic credit to private sector by banks (% of GDP)")	World Bank ma'lumotlari	Bu ko'rsatkich banklar tomonidan xususiy sektor (shu jumladan korxonalarga) ajratilayotgan moliyaviy resursning hajmini ifodalaydi. Yuqoriroq bo'lsa, korxonalar investitsiyalar, modernizatsiya va kengayish imkoniyatiga ega bo'ladi.
Jami kreditlar hajmi: 2024-yil dekabr holatiga O'zbekistonda tijorat banklarining jami kreditlari ~\$39.835 milliard.	CEIC Data	Kredit hajmi oshishi korxonalarga kapital oqimini oshiradi — ishlab chiqarish kengayadi, texnika va texnologiyalar yangilanadi, raqobatbardoshlik oshadi.
Bank kredit-to-deposit koeffitsiyenti: 2021-yilda O'zbekiston banklarida kreditlar depozitlarga nisbatan ~237% ga yaqin bo'lgan.	"The Global Economy" sayti	Bu shuni ko'rsatadi, banklar depozitlardan ko'proq mablag'ni kreditlarga yo'naltirishga urinmoqda. Yaxshi kredit hajmi korxonalarga imkon beradi, lekin bankning likvidligi va risk boshqaruvi zarur.

SME'lar (kichik va o'rta korxonalar) mamlakat iqtisodiyoti uchun asosiy qism. Banklar ularga e'tibor qaratgani sayin, ularning raqobatbardoshligi oshadi. Masalan, agar SME'lar kengroq moliyalashtirishga ega bo'lsa, ular yangi uskunalar oladi, mahsulot sifatini oshiradi va eksportga chiqadi. Kredit bo'shligi (financing gap) — bank xizmatlari yetarli emas, demak, raqobatbardoshlikni kuchaytirish uchun bank xizmatlari taklifi kengaytirilsa samarasi katta bo'ladi. Kreditlarning YalMga nisbatan ulushi yuqori bo'lishi, banklar xususiy sektorni qo'llab-quvvatlashda faol ekanini, korxonalarning moliyaviy resurslar orqali o'sish imkoniyatiga ega ekanini anglatadi. Jami kredit hajmi oshishi — banklar korxonalarga kapital ajratishni oshirganini bildiradi. Buning natijasida korxona texnologik yangilanish, mahsulot outputi oshishi va tannarxi pasayishi mumkin. Kredit-to-deposit koeffitsiyenti yuqoriligi banklarda bo'limli resurslar vaqti-vaqti bilan likvidlik muammolari yuzaga kelishi ehtimoli borligini ko'rsatadi, lekin bu ko'rsatkich korxonalarga kredit taklif qilish imkoniyatining kengligi haqida fikr beradi.

1. Raqobatbardoshlik tushunchasi va uni ta'minlovchi omillar

Raqobatbardoshlik — bu xo'jalik yurituvchi subyektning bozor sharoitida barqaror faoliyat yuritish, mahsulot yoki xizmatni iste'molchilar uchun maqbul narx va sifatda taklif qila olish qobiliyatidir. Raqobatbardoshlik darajasi korxonaning iqtisodiy salohiyati, boshqaruv samaradorligi va tashqi omillardan foydalanish ko'lamiga bog'liq.

Raqobatbardoshlikni ta'minlovchi asosiy omillar

Ishlab chiqarish quvvatlari va texnologiya darajasi zamonaviy ishlab chiqarish liniyalari mahsulot tannarxini pasaytiradi va sifatni oshiradi. Innovatsion texnologiyalar joriy etilishi korxonaga bozor talablariga tez moslashish imkonini beradi. Masalan, avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish jarayonlari mehnat unumdorligini bir necha baravar oshirishi mumkin. Moliyaviy barqarorlik va resurslardan foydalanish samaradorligi. Korxonaning moliyaviy resurslarni oqilona taqsimlashi uning uzoq muddatli faoliyatini kafolatlaydi. Qarz mablag'laridan to'g'ri foydalanish va sof foyda darajasining yuqoriligi raqobatbardoshlikni mustahkamlaydi. Moliyaviy barqarorlik nafaqat kredit olish imkoniyatini, balki investorlar ishonchini ham ta'minlaydi.

Marketing va bozorni o'rganish mexanizmlarining rivojlanganligi: Bozorni doimiy monitoring qilish orqali korxona iste'molchilar ehtiyojini tezroq qondiradi. Raqobatchilar faoliyatini tahlil qilish, ulardan farqlanish strategiyasini ishlab chiqishga yordam beradi. To'g'ri yo'lga qo'yilgan marketing korxonaning brend qiymatini oshiradi va bozorda barqaror o'rinni ta'minlaydi.

Tashqi moliyaviy manbalardan foydalanish imkoniyatlari: Bank kreditlari, investitsiyalar va xalqaro moliya institutlari resurslari korxonalarga kengayish uchun asosiy manba bo'lib xizmat qiladi. Moliyaviy institutlar

bilan samarali hamkorlik korxonaning likvidligini oshiradi. Bank xizmatlaridan foydalanish ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va eksport salohiyatini kuchaytirishga imkon yaratadi.

Bugungi global raqobat sharoitida bank xizmatlari korxonalar uchun tashqi moliyaviy resurslarning asosiy manbasi hisoblanadi. Kreditlash, lizing, eksport-import moliyalashtirish kabi xizmatlar korxonalarga yangi imkoniyatlar ochadi. Moliyaviy infratuzilmaning rivojlanishi korxona barqarorligi va raqobatbardoshligini oshiruvchi hal qiluvchi omil bo'lib bormoqda.

2. Bank xizmatlarining biznes subyektlariga ta'siri

Banklar tomonidan taklif etiladigan moliyaviy xizmatlar korxona va tashkilotlarning: aylanma mablag'larini to'ldirish, yangi loyihalarni boshlash, eksport-import faoliyatini rivojlantirish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, risklarni kamaytirish uchun asosiy vosita hisoblanadi.

Quyidagi jadvalda bank xizmatlari va ularning korxonalar uchun amaliy foydasi ko'rsatilgan (2-jadval):

2-jadval. Xizmat turlaring solishtirmasi

Bank xizmati turi	Mazmuni	Korxona uchun foydasi
Korporativ kreditlar	Qisqa yoki uzoq muddatli qarz mablag'lari	Aylanma mablag'ni to'ldirish, ishlab chiqarishni kengaytirish
Eksport-import moliyalashtirish (Trade finance)	Akkreditiv, kafolat, collection	Tashqi savdo risklarini kamaytirish, to'lovni kafolatlash
Bank kafolati (garantiya)	Majburiyatni bajarishni kafolatlash	Tender va shartnomalarda ishonch
Akkreditiv (L/C)	To'lovni bank kafolatlaydi	Xorijiy savdoda risklarni kamaytiradi
KOB kreditlari	Kichik korxonalar uchun kreditlar	Jihoz olish, eksportga chiqish imkoniyati
Lizing (ijara)	Uskunalarni sotib olmasdan foydalanish	Modernizatsiya, kapital xarajatsiz rivojlanish
Valyuta konversiyasi	Valyutani almashtirish	Xalqaro operatsiyalarni qulaylashtirish
Loyiha moliyalash	Yirik loyihalarni uzoq muddatga moliyalash	Energiya, transport, ishlab chiqarish loyihalarini qo'llab-quvvatlash
Onlayn xizmatlar	Hisob-kitoblarni internet orqali boshqarish	Tezkorlik, vaqt va resurs tejallishi
Inkassatsiya	Naqd mablag'larni xavfsiz yig'ish	Risklarni kamaytirish, kassa xavfsizligi

3. Iqtisodiy salohiyatni kuchaytirishda bank infratuzilmasining o'rni

Bank infratuzilmasi — moliyaviy resurslarni korxonalar va tashkilotlarga samarali taqsimlash, investitsiya oqimlarini boshqarish hamda iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish mexanizmi hisoblanadi.

Asosiy yo'nalishlari: Lizing xizmatlari – texnik bazani modernizatsiya qilish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish.

Loyiha moliyalash – katta hajmdagi investitsiyalarni jalb qilish orqali innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash.

Islomiy moliyalashtirish – foizsiz kreditlash modeli orqali kichik va o'rta biznes subyektlariga qulay sharoit yaratish. O'zbekistonda lizing xizmatlari hajmi 2022-yilda 4,5 trln so'mni tashkil qilgan (O'zbekiston Lizing Assotsiatsiyasi).

"HamkorBank" AJ 2024-yilda 100 ming – 5 mln AQSH dollari oralig'idagi loyihalarni foizsiz moliyalashtirishni yo'lga qo'ngan.

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotiga ko'ra, 2023-yilda kichik biznes kredit portfeli umumiy kreditlash hajmining 27% ini tashkil qilgan (3-jadval).

3-jadval. Xizmat turlaring imkoniyatlari

Bank xizmati	Imkoniyatlar	Natija
Lizing	Boshlang'ich investitsiyasiz texnika olish, soliq imtiyozlari	Ishlab chiqarish samaradorligi oshadi
Loyiha moliyalash	Innovatsion loyihalarga mablag' jalb qilish	Raqobatbardoshlik va yangi ish o'rinlari
Islomiy moliyalashtirish	Foizsiz moliya, shariat tamoyillariga muvofiq mexanizm	Biznesning barqaror rivojlanishi

Lizing operatsiyalarining 2023—2024-yillardagi sezilarli o'sishi korxonalarning texnika va uskuna olishga bo'lgan ehtiyojining qoniqliligi bilan bog'liq. Bu esa ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, tannarxni pasaytiradi. Agrar texnikaga mo'ljallangan lizingning katta ulushi (taxminan 60–70%) dehqonchilik korxonalari uchun texnik kuchayish imkoniyatini, agrar mahsulot yetishtirish hajmi va sifatini oshirishni bildiradi. Bu soha raqobatbardosh bo'lishi uchun muhim. Islomiy moliyalashtirish regulativ bazasining yaratilishi korxonalarga foizsiz yoki foizga yaqin bo'lmagan moliyalashtirishdan foydalanish imkonini beradi, bu esa kapital xarajatlarini kamaytiradi va moliyaviy riskni tushiradi. Xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik (masalan ICD va Aloqabank) korxonalarga qo'shimcha mablag' eshigini ochadi — bu loyihalar kengroq va samaraliroq bo'lishiga yordam beradi (4-jadval).

4-jadval. Bank infratuzilmasi, lizing va islomiy moliyalashtirish

Ko'rsatkich	Ma'lumot	Ta'siri / izohi
Lizing operatsiyalari hajmi (2023)	2023-yilda O'zbekiston lizing kompaniyalari ~ 4 trillion so'm qiymatdagi yangi shartnomalar tuzdi.	Lizing xizmatlari kengaymoqda, korxonalarga uskunalar olish imkoniyati oshmoqda; shu bilan raqobatbardoshlik kuchayadi.
Lizing bozorining umumiy portfeli	2023-yil oxirida jami lizing operatsiyalari portfeli ~ 7.4 trillion so'mga yetdi.	Bu ko'rsatkich bank infratuzilmasining kuchayishini anglatadi; korxonalarga uzoq muddatli moliyalashtirish imkoniyatlari oshmoqda.
2024-yilda lizing shartnomalari soni & hajmi	2024-yilda 11 mingdan ortiq yangi lizing shartnomalari tuzildi, ularning umumiy hajmi ~ 4.6 trillion so'm , bu 2023-yildagi ko'rsatkichlardan ~18% yuqori.	Lizing xizmatlariga bo'lgan talab va foydalanish oshmoqda. Korxonalarga modernizatsiya va kengayish imkoniyati yaxshilandi.
Obyektlar bo'yicha taqsimlanishi (2024-yil lizing shartnomalari)	* Agrar texnika: ~67.6% * Avtomobil transporti: ~13.6% * Texnologik uskuna: ~10.2% * Qurilish texnikasi va uskunalar: ~5.5% * Ko'chmas mulk lizingi: ~3.1%	Agrar sektorda korxonalar uchun lizing katta rol o'ynaydi. Raqobatbardoshlik ayniqsa qishloq xo'jaligi texnikasi orqali kuchayadi.
Islomiy moliyalashtirish bo'yicha normativ	2024-yil 27-iyulda Markaziy bank tomonidan mikromoliya tashkilotlari uchun islomiy moliyalashtirish xizmatlarini taqdim etish bo'yicha reglament qabul qilindi.	Islomiy moliyalashtirish orqali foizsiz moliyalashtirish, soliq va boshqa imtiyozlar korxonalarning xarajatlarini pasaytiradi, raqobatbardoshlikni oshiradi.
Xalqaro hamkorlik	"Islamic Corporation for the Development of the Private Sector (ICD)" va "Aloqabank" o'rtasida \$30 million qiymatidagi moliyalashtirish liniyasi shakllantirildi, asosiy e'tibor SME korxonalarga.	Xalqaro mablag'lar orqali korxonalarga qo'shimcha resurs yetkaziladi; loyihalar uchun kapital topish osonlashadi.

Bank xizmatlari korxona va tashkilotlarning raqobatbardoshligini oshiruvchi asosiy tashqi omillardan biri. Bugungi global iqtisodiy sharoitda moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyati korxonalar uchun nafaqat o'sish, balki bozorda barqaror qolish sharti hamdir. Ishlab chiqarish quvvatlari, texnologik modernizatsiya, moliyaviy barqarorlik va bozorni o'rganish tizimlari samarali bank xizmatlarisiz to'liq ishlamaydi. Kreditlar, lizing, eksport-import moliyalashtirish korxonalarning ichki va tashqi bozorlarda faoliyatini kuchaytiradi. O'zbekiston sharoitida SME'lar YalMning qariyb 55 foizini, bandlikning 75 foizini ta'minlaydi. Shu bilan birga, IFC ma'lumotlariga ko'ra, 11,8 milliard dollarlik kredit bo'shlig'i mavjud. Bu banklar uchun yangi imkoniyat, chunki ushbu segmentni moliyaviy qo'llab-quvvatlash mamlakat iqtisodiy o'sishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. 2023-yilda lizing operatsiyalari hajmi 4 trillion so'mdan oshib, 2024-yilda 18 foizga ko'paydi. Ayniqsa agrar texnika lizingining 67 foiz ulushi qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida samaradorlik va raqobatbardoshlikni kuchaytirganini ko'rsatadi.

Islomiy moliyalashtirish va xalqaro hamkorlik: murobaha asosidagi foizsiz moliyalashtirish mexanizmlari hamda ICD—Aloqabank hamkorligidagi 30 million dollarlik liniya KO'B uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Bu esa shariat tamoyillariga mos moliyaviy xizmatlar orqali kengroq tadbirkorlik qatlamini jalb etmoqda. Makroiqtisodiy ko'rsatkichlar: bank kreditlari hajmi 2024-yilda 39,8 milliard dollarga yetdi, bu korxonalarga keng ko'lamli modernizatsiya va kengayish imkoniyatlarini taqdim etdi. Kredit-to-deposit koeffitsiyentining yuqoriligi esa banklarning aktiv ravishda korxonalarni moliyalashtirishga intilayotganini ko'rsatadi.

Bank xizmatlari — bu raqobatbardoshlikni ta'minlovchi hal qiluvchi mexanizm. Ular orqali korxonalar kapital yetishmovchiligini bartaraf etadi, texnologiyalarni yangilaydi, mahsulot sifatini oshiradi, eksport imkoniyatlarini kengaytiradi. O'z navbatida, banklar ham yangi bozor segmentlarini egallaydi va iqtisodiy o'sishga turtki beradi. Shu bois, kelgusida bank xizmatlarining diversifikatsiyasi va innovatsion moliyalashtirish mexanizmlarini joriy etish korxonalar raqobatbardoshligini oshirishning eng samarali yo'li bo'lib qoladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bank xizmatlari korxona va tashkilotlarning raqobatbardoshligini oshirishda strategik vosita bo'lib xizmat qiladi. Moliyaviy resurslarga oson kirish, kredit liniyalari, hisob-kitoblarning tezkorligi va zamonaviy raqamli bank mahsulotlari korxonalar samaradorligini sezilarli oshiradi. So'nggi yillarda banklarning raqamlashtirilishi nafaqat operatsion xarajatlarni kamaytirdi, balki shaffoflikni kuchaytirib, biznes muhitini yanada qulay qildi. Shu bilan birga, bank xizmatlari orqali innovatsion faoliyatni moliyalashtirish va eksportni rag'batlantirish korxonalarning global bozordagi pozitsiyalarini mustahkamlamoqda. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, kredit risklarini kamaytirish, moliyaviy inklyuziya va bank–korxona o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish raqobatbardoshlikni oshirishning asosiy mexanizmlari hisoblanadi. Demak, iqtisodiy modernizatsiya jarayonida bank xizmatlari — bu faqat moliyaviy ta'minot emas, balki ishlab chiqarish samaradorligi, texnologik yangilanish va eksport imkoniyatlarini kengaytiruvchi katalizatoridir. O'tkazilgan tahlillar asosida ushbu takliflarni ilgari surishimiz mumkin:

Raqamli bank xizmatlarini kengaytirish – FinTech yechimlari, mobil ilovalar va elektron to'lov tizimlarini yanada rivojlantirish orqali korxonalarning moliyaviy operatsiyalarini tezkor va arzon amalga oshirish imkoniyati yaratiladi.

Bank–korxona hamkorligini mustahkamlash – uzoq muddatli kredit liniyalari, maslahat xizmatlari va innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash orqali firmalarning barqaror rivojlanishiga ko'maklashadi.

Moliyaviy inklyuziya va risklarni boshqarishni takomillashtirish – kredit baholashda alternativ ma'lumotlardan foydalanish, risklarni diversifikatsiya qilish va kichik biznes uchun maxsus dasturlar ishlab chiqish orqali raqobatbardoshlik kuchaytiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Degryse, H., De Jonghe, O., Jakovljević, S., Mulier, K., & Schepens, G. (2019). Identifying credit supply shocks with bank-firm data: Methods and applications. *Journal of Financial Intermediation*, 40, 1–19.
2. Degryse, H., Matthews, K., & Zhao, T. (2018). SMEs and access to bank credit: Evidence on the regional propagation of the financial crisis in the UK. *Journal of Financial Stability*, 38, 53–70.
3. Liu, P. (2020). Does bank competition spur firm innovation? *Journal of Financial Economics* (or equivalent peer-reviewed journal).
4. Fasano, F., & La Rocca, T. (2024). Does the bank-firm human relationship still matter for SMEs? The game-changing role of digitalization. *Small Business Economics*, 62, 159–178.
5. Kame Babilla, T. U. (2023). Digital innovation and financial access for small and medium-sized enterprises in a currency union. *Economic Modelling*, 120, 106182.
6. Nazarova, F. (2024). O'zbekistonning shanxay hamkorlik tashkilotidagi mintaqaviy vositachilik ro'li va ahamiyati. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 4 (3), 56-72. 2.
7. Musayeva, J. K. (2023). O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishda aktivlarni boshqarishning o'rni va roli. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3 (4), 554-564.
8. Ziyodilloev, Khushnud & Zhou, Qingjie. Study on Banks' Risk Assessment of Financing Small Medium Enterprises' Project: the findings and experience from Uzbekistan Banking Sectors. 2020.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

6-Maxsus son. Bakalavr talabalarining maqolalari to'plami

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
